कडधान्य आत्मनिर्भरता अभियानाची (Mission for atmanirbharta in Pulses) प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रणाच्या दृष्टीने राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP), जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) गठीत करणे व राज्य अभियान संचालक-कडधान्य मिशन यांच्या जबाबदाऱ्या विहित करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२५/प्र.क्र.१६६/४-अे (ई-१४३४६२४)
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक : २७ नोव्हेंबर, २०२५

वाचा:-

१. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र.राअपोसुअ-२०२५/प्र.क्र.५७/४-अे, दि.०६/०५/२०२५.
२. केंद्र शासनाचे पत्र क्र.F.No.१-१/२०२५/ NFSNM , दि.१८/१०/२०२५ (मार्गदर्शक सूचना)
३. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. F.No.१-१/२०२५/NFSNM Part (१) दि. १० नोव्हेंबर, २०२५
४. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र जा.क्र.कृ.आ./विप्र.१/कडधान्य अभियान/ प्र.क्र.१८/र-१७१/२५, दि.१७/११/२०२५.

प्रस्तावना :-

राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा आणि पोषण अभियानांतर्गत सद्यस्थितीत भात, गहू, कडधान्य, पौष्टिक तृणधान्य, भरडधान्य, कापूस व ऊस या पिकांचा अंतर्भाव आहे. आता, केंद्र शासनाने सदरील अभियानातून कडधान्य हा घटक वगळून चालू वर्षाच्या रब्बी हंगामापासून कडधान्य घटकासाठी स्वतंत्र **कडधान्य आत्मनिर्भरता अभियान** (Mission for Aatmanirbharta in Pulses) राबविण्याचे धोरण निश्चित केले असून, सदर अभियानाच्या मार्गदर्शक सूचना वाचा क्र.२ येथिल दि. १८ ऑक्टोबर, २०२५ अन्वये निर्गमित केल्या आहेत.

नवनिर्मित केंद्र पुरस्कृत कडधान्य आत्मनिर्भरता अभियान (Mission for Aatmanirbharta in Pulses) सन २०२५-२६ ते सन २०३०-३१ या कालावधीत राबविण्यात येणार आहे. देशासाठी एकूण रु.११,४४० कोटीची तरतूद मंजूर केली आहे असून, सदर अभियानांतर्गत राज्यातील ३४ जिल्ह्यांची निवड केली आहे.

राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा आणि पोषण अभियान-अन्नधान्य पिके व वाणिज्यिक पिके या योजनेसाठी रू.३१३८०.०६८५ लाख (प्रलंबित दायित्वासह) रकमेच्या आराखडयास दि.०६/०५/२०२५ च्या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मान्यता प्रदान केली आहे. त्यामध्ये कडधान्य पिकांसाठी रु.१४३.७१३०६ कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली आहे. राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा आणि पोषण अभियानांतर्गत कडधान्य पिकाच्या मूळ प्रशासकीय मंजूरीपैकी, सद्यस्थितीत शिल्लक असणाऱ्या कार्यक्रमातून रब्बी हंगामापासून कडधान्य आत्मनिर्भरता अभियान राबविण्यात येणार आहे.

केंद्र शासनाने वाचा क्र.३ अन्वये अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रणाच्या दृष्टीने राज्य व जिल्हा स्तरावर समिती गठीत करणेबाबत निर्देश दिले आहेत. त्यामुळे विविध समित्यांचे गठन होणे आवश्यक आहे. त्यानुसार राज्य व जिल्हास्तरावर सुकाणू समिती गठीत करणे, तसेच, राज्य अभियान संचालकांच्या जबाबदाऱ्या निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्याबाबत शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय:

नवनिर्मित केंद्र पुरस्कृत कडधान्य आत्मनिर्भरता अभियान (Mission for Aatmanirbharta in Pulses) सन २०२५-२६ ते सन २०३०-३१ या कालावधीत राबविण्यात येत असून, अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रणाच्या दृष्टीने राज्य व जिल्हा स्तरावर खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहेत.

अ) राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (State Steering Committee on Pulses - SSCP):

राज्यामध्ये कडधान्य अभियानाच्या कार्यांवर देखरेख ठेवण्यासाठी आणि मार्गदर्शन करण्यासाठी मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली सुकाणू समिती गठित केली जाईल. राज्य, जिल्हा आणि केंद्र सरकार यांच्याशी समन्वय साधताना अभियानाची उद्दिष्ट्ये प्रभावी निष्पत्तीमध्ये रूपांतरित झाली आहेत, याची खात्री करणे ही त्यांची प्राथमिक जबाबदारी असेल.

➢ **राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) ची रचना खालीलप्रमाणे असेल:-**

अभियानाचा वार्षिक कृती आराखडा तयार करून निधी विनियोगाच्या दृष्टीने मा. मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरावर राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) गठीत करावयाची असून समितीची रचना खालीलप्रमाणे प्रस्तावित करण्यात येत आहे.

अ. क्र.	समितीतील अधिकारी	पदनाम
१	मुख्य सचिव	अध्यक्ष
२	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव (कृषि)	सदस्य
३	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव /सचिव (अन्न व नागरी पुरवठा विभाग)	सदस्य
४	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव /सचिव (वित्त)	सदस्य
५	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव /सचिव (सहकार)	सदस्य
६	राज्यातील कृषी विद्यापीठांचे (SAUs) कुलगुरू*	सदस्य
७	कृषी संचालक, (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय	सदस्य
८	राज्यात असलेल्या आयसीएआर (ICAR) संस्थांचे संचालक/प्रकल्प संचालक	सदस्य
९	नाबार्ड (NABARD) अधिकारी	सदस्य
१०	नोडल अधिकारी,राज्यस्तरीय बँकर्स समिती	सदस्य
११	* कडधान्य संबंधित FPOs/सहकारी संस्था/व्हीसीपी (VCPs) चे २ प्रतिनिधी	सदस्य
१२	* अध्यक्षांनी नामनिर्देशित केलेले कडधान्य बियाणे उत्पादन संबंधित २ उद्योग प्रतिनिधी	सदस्य
१३	केंद्रशासन प्रतिनिधी, कृषी व शेतकरी कल्याण विभाग (DA&FW)	सदस्य
१४	आयुक्त कृषी, महाराष्ट्र राज्य.	सदस्य सचिव

(#समितीतील प्रतिनिधित्व फिरत्या क्रमाने, दोन वर्षांच्या कालावधीसाठी असेल)

➢ <u>राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) ची कार्यकक्षा</u> खालीलप्रमाणे आहे:-

१. अभियानाची उद्दिष्ट्ये साध्य करण्यासाठी निश्चित केलेले धोरण व मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्य अभियानाच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करणे.
२. क्लस्टर्सची ओळख आणि निर्मिती ही एकवेळची प्रक्रिया असेल. तथापि, राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) त्यांचे बैठकीमध्ये जिल्हे/समूहांच्या स्थितीचा आढावा घेईल. तदनंतर, याबाबत आवश्यक ते बदल अथवा सुधारणा करण्याचे अधिकार राष्ट्रीय कडधान्य सुकाणू समितीस (NSCP) राहतील.
३. राज्याला नेमून दिलेल्या APY चे लक्षांकावर आधारित कडधान्यांच्या लागवड आणि उत्पादनासाठी राज्य कडधान्य कृती आराखडा अंतिम करणे आणि त्याचे निरीक्षण करणे.
४. कृषी व शेतकरी कल्याण विभाग (DA&FW) यांचेकडे सादर करण्यापूर्वी, अभियानाची ध्येये आणि उद्दिष्टांशी सुसंगत राज्याचा वार्षिक कृती आराखडा अंतिम करणे.
५. राज्यस्तरावर मिशनच्या प्रगतीचे परीक्षण प्रमुख कामगिरी निर्देशकांच्या (Key Performance Indicators) आधारे करणे व नियमित अहवाल कृषी व शेतकरी कल्याण विभागास सादर करणे.
६. आवश्यक पायाभूत सुविधा आणि काढणीनंतरच्या प्रक्रिया सुविधा इत्यादी विकसित करण्यासाठी राज्य-स्तरीय आर्थिक संसाधन वितरणावर देखरेख करणे.
७. जिल्हा स्तरीय अभियानाच्या कामकाजाचे आणि प्रगतीचे संनियंत्रण करणे आणि त्यांची कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी कार्यपद्धती (SOPs) विहित करणे.
८. केंद्र व राज्य शासनाच्या इतर योजनांशी समन्वय साधून संबंधित विभागांशी (कृषी, सिंचन, अर्थ, ग्रामीण विकास इ.) प्रभावीपणे समन्वय साधणे, तसेच अभियानाची अंमलबजावणी सुलभ व कार्यक्षम करून ती राज्याच्या कृषी धोरणे आणि विकास आराखड्यांशी संलग्न करणे.
९. राज्य/केंद्रशासित प्रदेशात मिशनच्या कार्यक्षम अंमलबजावणीसाठी संबंधित असलेले इतर कोणतेही प्रकरण.

➢ राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) चे अध्यक्ष गरजेनुसार वाटल्यास अतिरिक्त अधिकारी/महत्त्वाच्या व्यक्तींना नामनिर्देशित करू शकतात.
➢ राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) ची बैठक वर्षातून दोनदा होईल.

<u>ब) राज्य अभियान संचालक, कडधान्य मिशन (State Mission Director, Pulses Mission)</u>

आयुक्त (कृषी) हे, राज्य अभियान संचालक (कडधान्य अभियान) म्हणून काम करतील. राज्य अभियान संचालक यांची जबाबदारी खालीलप्रमाणे असेल:-

१. राज्याला दिलेले क्षेत्र, उत्पादन व उत्पादकता (APY) लक्षांकावर आधारित कडधान्याची लागवड आणि उत्पादनासाठी राज्याचा कडधान्य कृती आराखडा तयार करणे आणि त्याचे निरीक्षण करणे.
२. अभियानाची ध्येये आणि उद्दिष्टांशी सुसंगत प्रस्तावित वार्षिक राज्य कृती योजना तयार करणे आणि मान्यतेसाठी राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) कडे सादर करणे.
३. राज्य कृती योजना कार्यान्वित करणे आणि भारत सरकारकडून प्राप्त झालेल्या निधीचा योग्य वापर सुनिश्चित करणे.
४. कार्यक्रमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी निधीचे कार्यक्षम वितरण, संसाधनांचे सुयोग्य वाटप सुनिश्चित करणे तसेच, जिल्हास्तरीय अधिकाऱ्यांना तांत्रिक सहाय्य प्रदान करणे.
५. अभियानाचे संनियंत्रण करणे, बियाणे वितरण, पायाभूत सुविधांचा विकास आणि कडधान्याचे विस्तारासाठी वाव असणाऱ्या क्षेत्रामध्ये कडधान्य लागवडीचा विस्तार करणे.
६. कडधान्य योजनेच्या व्यापक उद्दिष्टांशी सुसंगती साधण्याकरिता इतर कार्यक्रमांचे मिशन अंतर्गत उपक्रमांशी संलग्नीकरण करणे.

७. राज्यातील कृषी-हवामानानुसार बियाणांचे योग्य वाण ओळखणे आणि राष्ट्रीय कडधान्य सुकाणू समिती (NSCP) ला शिफारस करणे.
८. राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) ची वेळोवेळी बैठक घेणे आणि जिल्हा अभियान व इतर समित्या कार्यरत असलेबाबतची खात्री करणे.
९. राज्यातील कृषी विद्यापीठे (SAUs), आयसीएआर (ICAR) संस्था आणि इतर प्रतिष्ठित संस्था/एजन्सी यांच्या सहकार्याने राज्य स्तरावर शेतकरी आणि इतर भागधारकांसाठी कार्यशाळा, चर्चासत्रे आणि प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे.
१०. अभियानाचे उद्दिष्ठ गाठण्यासाठी जागरूकता वाढवणे, क्षमता निर्मिती, नवीन तंत्रज्ञान पद्धती आणि नवीन कल्पनांसाठी, कडधान्यावर वर्षातून किमान एक परिषद आयोजित करणे.
११. शेतकऱ्यांना कडधान्य पिकांसाठी लागणारे बियाणे वेळेत उपलब्ध होण्यासाठी, जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी कार्यालयाकडून मागणी प्राप्त करून बियाणे उत्पादनासाठी योग्य ती पूर्वतयारी आणि करारनामा (tie-up) करणे.
१२. बियाण्याची वेळेत उचल करणे आणि वितरण करणेसाठी जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी कार्यालयाशी समन्वय साधणे.
१३. पारदर्शकता राखण्यासाठी साथी (SATHI) या केंद्रीकृत पोर्टलवर बियाणे उत्पादन आणि वितरण तपशील याबाबत आढावा घेणे आणि अद्ययावत करणे.
१४. पुढील ५ वर्षासाठी Seed Rolling Plan तयार करणे आणि साथी (SATHI) पोर्टलवर अद्ययावत करणे.
१५. राज्याच्या कृती आराखड्यात नमूद केलेल्या बियाण्यांच्या मागणीनुसार पर्याप्त उत्पादन सुनिश्चित करण्यासाठी, प्रमाणित बियाणे उत्पादक, बियाणे केंद्रे (Seed hubs), संशोधन संस्था आणि शेतकरी यांच्याशी समन्वय साधून उच्च गुणवत्तेच्या बियाण्यांच्या वाणांचे संवर्धन आणि वाढवणूक ((Seed Multiplication) यावर देखरेख ठेवणे.
१६. केंद्र शासन आणि राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) द्वारे वेळोवेळी सोपवलेल्या इतर कोणत्याही जबाबदाऱ्या.

क) <u>जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (District Steering Committee on Pulses - DSCP):</u>

जिल्हा/तालुका स्तरावर कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी जिल्हाधिकारी/उपायुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हा स्तरावर एक सुकाणू समिती गठित केली जाईल.

❖ जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) ची रचना खालीलप्रमाणे असेल:-

अक्र.	समितीतील अधिकरी	पदनाम
(१)	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
(२)	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	उपाध्यक्ष
(३)	नामनिर्देशित प्रगतीशील शेतकरी	सदस्य
(४)	स्वयंसहाय्यता गट (SHGs), शेतकरी उत्पादक संस्था (FPOs), शेतकरी हित गट (FIGs), प्राथमिक कृषी पतसंस्था (PACS) (किमान २ प्रतिनिधी)	सदस्य
(५)	केव्हीके (KVK)/आयसीएआर (ICAR)/कृषी विद्यापीठांचे (SAU) (किमान २ प्रतिनिधी)	सदस्य
(६)	प्रकल्प संचालक, आत्मा (ATMA)	सदस्य
(७)	लीड बँक आणि नाबार्ड (NABARD) चे प्रतिनिधी	सदस्य
(८)	जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी	सदस्य सचिव

- ❖ जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) चे अध्यक्ष गरजेनुसार अतिरिक्त अधिकारी/महत्त्वाच्या व्यक्तींना नामनिर्देशित करू शकतात.
- ❖ जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) ची बैठक दर दोन महिन्यांतून एकदा होईल.

❖ <u>**जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) ची कार्यकक्षा**</u> खालीलप्रमाणे आहेत:

१. राज्याला दिलेल्या क्षेत्र, उत्पादन व उत्पादकता (APY) लक्षांकावर आधारित कडधान्याची लागवड आणि उत्पादनासाठी जिल्ह्याचा आराखडा तयार करणे.
२. राज्यस्तरावरून जिल्ह्याला दिलेल्या भौतिक आणि आर्थिक लक्षांकाचे पालन करून जिल्ह्याचा कडधान्य अभियानासाठी वार्षिक आराखडा तयार करणे.
३. राज्य अभियान संचालकांना सादर करण्यासाठी ३ वर्षाचा Seed Rolling Plan तयार करणे.
४. पात्र व निवड करण्यात आलेल्या शेतकऱ्यांना बियाण्यांचे वितरण सुनिश्चित करणे तसेच चाचणीसाठी नमुने उचलण्याची कार्यवाही करणे..
५. शेतकरी प्रशिक्षण आणि शेतकरी शेतीशाळा आयोजित करणे.
६. कृषी विज्ञान केंद्रांद्वारे (KVKs) जिल्ह्यात आयोजित केल्या जाणाऱ्या आद्यरेषीय समूह प्रात्यक्षिकांसाठी (CFLDs) संनियंत्रण करणे.
७. क्लस्टर स्तरावर कडधान्य उत्पादक शेतकऱ्यांना अधिकाधिक लाभ मिळवून देण्यासाठी संबंधित शासकीय योजनांचा “ कडधान्य अभियान” अंतर्गत समन्वय साधून त्यांचे एकत्रीकरण सुनिश्चित करणे.
८. राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) कडे नियमित अहवाल सादर करून कडधान्याच्या उत्पन्नातील सुधारणा, बियाणे वितरण आणि शेतकरी सहभाग इ. प्रमुख घटकांचा आढावा घेऊन अभियानाच्या प्रगतीबाबत सनियंत्रण व मूल्यमापन करणे.
९. सुधारित लागवड तंत्रज्ञान, कडधान्य पिकांचे सुधारित वाण आणि काढणीनंतरचे व्यवस्थापन यांमध्ये शेतकऱ्यांची क्षमता वाढवण्यासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे.
१०. क्लस्टर्सची ओळख आणि निर्मिती ही एकवेळची प्रक्रिया असेल, तथापि, जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) त्यांच्या बैठकीत जिल्हे/समूहांच्या स्थितीचा आढावा घेईल आणि राज्य कडधान्य सुकाणू समिती (SSCP) च्या आढावा बैठकीमध्ये आवश्यक बदल किंवा सुधारणा करून मंजूरी प्रदान करेल
११. जिल्हा कडधान्य सुकाणू समिती (DSCP) संबंधित भागधारक आणि संबंधित अधिकाऱ्यांचा समावेश करून कृषी विभागामार्फत योजनेच्या घटकांची अंमलबजावणी आणि संनियंत्रण करेल आणि त्यांच्या मासिक सभांमध्ये त्याबाबत आढावा घेईल.
१२. शासन आणि SSCP द्वारे वेळोवेळी सोपवलेल्या इतर कोणत्याही जबाबदाऱ्या.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५११२७१११४१८८८०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

RUCHITA RANJAN PIMPLE

Digitally signed by RUCHITA RANJAN PIMPLE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=AGRICULTURE AND ADF DEPARTMENT, 2.5.4.20=4D2E14E1B5B622285A319D549438716BC45686280AAC03BEA60829E714C19298, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=7E83BB07DDF0C67032F513E6336E3EE49F53DC047998C7012096DD9C8059D5FE, cn=RUCHITA RANJAN PIMPLE
Date: 2025.11.27 11:15:20 +05'30'

(रुचिता पिंपळे)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति:-

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.

२. मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष विधानसभा, सभापती/उपसभापती विधानपरिषद, यांचे सचिव.
३. मा मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव मंत्रालय, मुंबई-३२.
४. मा. मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानपरिषद, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
८. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
९. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. अपर मुख्य सचिव (वित्त),वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. अपर मुख्य सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. अपर मुख्य सचिव (अन्न व नागरी पुरवठा विभाग), मंत्रालय, मुंबई.
१४. प्रधान सचिव (सहकार), सहकार,पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१५. आयुक्त (कृषी), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१६. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद(सर्व)
१८. महासंचालक, महाराष्ट्र कृषी शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे.
१९. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला.
२०. सहसचिव, कृषी व शेतकरी कल्याण विभाग, (DA&FW) नवी दिल्ली.
२१. कुलगुरू, सर्व कृषी विद्यापिठे.
२२. मुख्य महाव्यवस्थापक, नाबार्ड बँक, मुंबई.
२३. महा व्यवस्थापक अग्रणी बँक (सर्व)
२४. महाव्यवस्थापक, राज्यस्तरीय बँकर्स समिती, शिवाजीनगर,पुणे.
२५. संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, साखर संकुल, शिवाजीनगर, पुणे.
२६. प्रकल्प संचालक, आत्मा (सर्व)
२७. कृषी विज्ञान केंद्रे, (सर्व)
२८. सर्व विभागीय कृषी सहसंचालक.
२९. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी.
३०. महालेखाकार (स्थानिक निकाय लेखा परीक्षा व लेखा), मुंबई.
३१. महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर.
३२. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर.
३३. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.
३४. सहायक संचालक (लेखा-१), कृषी आयुक्तालय, पुणे.
३५. वित्त विभाग (कार्या. व्यय-१ / अर्थसंकल्प - १३), मंत्रालय, मुंबई.
३६. निवड नस्ती-४अे.